

בבקי צור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת יבמות דף יט

לע"נ מרת פנינה (פסיה) ברן ע"ה

הערה חשובה: המילים המודגשות הן תמצית העניינים וניתן לקרוא אותן בפני עצמן כסיכום מהיר.

דף יט

אופן נוסף שמודה רבי שמעון שאשת אחיו שלא היה בעולמו נאסרת

לפי דברי אביי, מלבד שני האופנים המבוארים לעיל בדף י"ח, שבהם מודה רבי שמעון שנאסרה אשת אח שלא היה בעולמו, יש אופן שלישי, שבו, לא זו בלבד שהיא עצמה אסורה, אלא גם אוסרת את צרתה.

והוא, כשמתחילה היו שלושה אחים, ראובן שמעון ולוי, ומת ראובן, ולאחר מותו נולד להם אח רביעי יהודה, ואחר כך ייבם שמעון או לוי את אשת ראובן.

באופן הזה, מאחר שכשמת ראובן היתה אשתו זקוקה לשני אחיו, אין זיקתה מחשיבה אותה כאשת היבם. ואם כן, כשנולד יהודה קודם היבום, כשנולד מצא את אשת ראובן זקוקה ליבום, ודחוייה ממנו, ונאסרה עליו לעולם.

ואם נתייבמה לאחד מאחיו שהיה בעולם עם ראובן, ואחר כך מת, ונפלה שוב ליבום מאותו האח שייבם תחילה, הרי זו אסורה לו.

וכבר התבאר שהקשו על דברי אביי אלה.

שתי קרובות הנופלות משני בתים

שלושה אחים, שנים מהם נשואים שתי אחיות, או אשה ובתה, או אשה ובת בתה, או אשה ובת בנה, ומתו שני אחים אלו שנסותיהן קרובות, ונפלו שתי הקרובות ליבום לפני האח השלישי, בדין זה נחלקו חכמים ורבי שמעון במשנה בפרק שלישי.

לדעת חכמים, מאחר ששתי הנשים הללו זקוקות לייבם וקרובות זו לזו, כל אחת מהן היא קרובת זקוקתו, וכשם שאינו מייבם את קרובת אשתו, כך אינו מייבם את קרובת זקוקתו, ולכן שתי היבמות הללו חולצות ולא מתייבמות.

ורבי שמעון פוטר את שתיהן לגמרי, הן מהיבום והן מהחליצה.

להוכיח מדין זה מה דעת רבי שמעון בזיקה

לדעת רב אושעיא, מדברי רבי שמעון הנזכרים לעיל יש ללמוד, שלדעת רבי שמעון אין זיקה. כלומר היבמה הזקוקה ליבום אינה נחשבת כאשה שלו, שלא כדעת רבי אושעיא לעיל.

שכן אם היבמה הזקוקה ליבום נחשבת כאשת היבם, היבמה הראשונה שנפלה ליבום נחשבת כאשתו, ומעתה כשנפלה השניה ליבום, מאחר שהיא קרובת זקוקתו, היא נחשבת כקרובת אשתו, שהיא ערווה אצלו, ופטורה מהיבום והחליצה, ויוכל לייבם את הראשונה.

ודחו את הוכחה זו של רב אושעיא בשני אופנים.

א. רבי שמעון פוטר רק את נשות השני.

רב עמרם דחה את הוכחת רב אושעיא ואמר, שאמנם לדעת רבי שמעון, מייבם את הראשונה, וכשאמרו שרבי שמעון פוטר, הכוונה לכך שפוטר את השניה, כי היא קרובת זקוקתו הנחשבת כקרובת אשתו.

והקשו על דברי רב עמרם, מברייתא, בה שנינו בפירוש, שרבי שמעון פוטר בשתייהן, שלא כדברי רב עמרם.

ואמר על כך רבא, שבאמת גם כוונת הברייתא כפי שהשיב רב עמרם, שאשת הראשון מתייבמת ואשת השני פטורה.

בקי צור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת יבמות דף יט

לע"נ מרת פנינה (פסיה) ברן ע"ה

ומה ששנינו בברייתא שרבי שמעון פוטר בשתיהן, אין הכוונה שהוא פוטר את שתי הקרובות, כלומר גם את אשת הראשון וגם את אשת השני, אלא הכוונה שהוא פוטר את כל השניות שבזוגות.

שלדעת רבא, כששנינו במשנה שהיו שני האחים נשואים שתי אחיות, או אשה ובתה, או אשה ובת בתה, או אשה ובת בנה, הכוונה שהיו נשואים כל ארבעה זוגות אלו.

שהיה האחד נשוי ארבע נשים, שרה רבקה רחל ולאה, וגם השני נשוי ארבע נשים, האחת אחות שרה, השניה בת רבקה, השלישית בת בת רחל, והרביעית בת בן לאה.

ואמר רבי שמעון, שכשמת הראשון, נשותיו זקוקות לייבם, וכל אחת מהן יש לה קרובה בנשות השני ונמצא שכל מי שיכנוס מנשות הראשון, קרובתה מנשות השני נאסרת לו, כדין קרובת אשתו.

ומעתה גם כל שאר נשות השני נאסרות לו, כדין צרות ערוה, ולפיכך מייבם אחת מנשות הראשון, וכל נשות השני פטורות.

והקשו על דברי רבא, מפני מספר טעמים.

(א) על כרחך אין כוונת המשנה שהיו האחים נשואים כל ארבעה הזוגות הללו, שהרי שנינו במשנה "או אלו או אלו". (ב) אם כדברי רבא, היה צריך לומר רבי שמעון פוטר בארבעתן. (ג) מצינו ברייתא בה נתפרש, שרבי שמעון פוטר גם את אשת הראשון וגם את אשת השני, שהוא לומד זאת מהכתוב, "וְאִשָּׁה אֶל אַחֲתָהּ לֹא תִקַּח לְצָרָר" (ויקרא י"ח י"ח) המלמד, שבשעה שנעשו צרות זו לזו, כגון כשנפלו שתי אחיות לפני יבם אחד, לא יהא לך ליקוחין אפילו באחת מהן, הרי שלדעתו שתיהן פטורות.

ב. רבי שמעון פוטר כשמתו שני האחים בבת אחת.

רב אשי דחה את הוכחת רב אושעיא, ואמר שאמנם לדעת רבי שמעון, אם מתו שני האחים זה אחר זה, כשמת הראשון ונעשית אשתו זקוקה ליבם, היא נחשבת כאשתו של יבם, ומעתה כשמת השני, אשתו פטורה מהיבום, כדין קרובת אשתו, ונמצא מייבם את הראשונה והשניה פטורה.

וכשאמר רבי שמעון ששתיהן פטורות, לא אמר זאת אלא כשמתו שני האחים בבת אחת. וכדעת רבי יוסי הגלילי שאמר אפשר לצמצם.

אופנים שונים של אשת אחיו שלא היה בעולמו

בגמרא הובאה ברייתא, בה נשנו אופנים שונים שבהם היבמה נאסרת על הייבם משום שהיא אשת אחיו שלא היה בעולמו.

ומאחד האופנים השנויים בה יש ללמוד, שנחלק רבי שמעון על חכמים רק כשתחילה ייבם שמעון את אשת ראובן, ואחר כך נולד לוי, ולא כשתחילה נולד לוי ואחר כך ייבם שמעון את אשת ראובן. ומכאן ראייה לדברי רב פפא, ודחייה לדברי רבי אושעיא.

ולהלן יבוארו האופנים השונים השנויים בברייתא.

א. מת ראובן ולא עשה שמעון

דבר ונולד לוי ומת גם שמעון

שני אחים, ראובן ושמעון נשואים שתי נשים. מת ראובן בלא בניס, אשת ראובן זקוקה לשמעון לייבום או חליצה.

לא כנסה שמעון, ולא עשה בה מאמר, ונולד להם אח שלישי, לוי, ומת שמעון.

אשת ראובן שלא היה בעולם עם לוי, אסורה ללוי, ויוצאת בלא ייבום או חליצה.

ואשת שמעון שהיה בעולם עם לוי, חולצת ללוי או מתייבמת.

בקי צור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת יבמות דף יט

לע"נ מרת פנינה (פסיה) ברן ע"ה

ולדעת חכמים, כן הדין גם אם עשה שמעון באשת ראובן מאמר בעל כרחה קודם לידת לוי, כי לדעתם, מאמר בעל כרחה אינו כלום [כפי שיתבאר בעזה"י להלן].

ולדעת רבי, מאמר בעל כרחה מועיל, ואם עשה בה שמעון מאמר בעל כרחה, יהיה הדין כפי המבואר להלן באותיות ב' וגי'.

ב. מת ראובן ונולד לוי ואחר כך

עשה שמעון מאמר באשת ראובן ומת

שני אחים, ראובן ושמעון, נשואים שתי נשים. מת ראובן בלא בנים, אשת ראובן זקוקה לשמעון לייבום או חליצה. נולד לוי, ואחר כך עשה שמעון מאמר באשת ראובן, ומת שמעון.

הכל מודים, שמאחר שבשעה שנולד לוי, מצא את אשת ראובן זקוקה לייבום, ודחוייה ממנו משום שהיתה אשת אחיו ראובן שלא היה בעולמו, הרי זו אסורה לו לעולם,

ולפיכך, אפילו אם היה המאמר של שמעון מועיל להחשיבה כאילו ייבמה שמעון אחר לידת לוי, במות שמעון עדיין היא אסורה ללוי, ופטורה מייבום וחליצה.

ומכל מקום מאחר שעשה שמעון מאמר באשת ראובן, אשת ראובן נחשבת קצת כאשת שמעון, לאסור על לוי את אשת שמעון, כדין צרת ערוה, ולכן אשת שמעון אינה מתייבמת, אבל חליצה היא צריכה,

משום שאין המאמר נחשב כייבום גמור שתחשב אשת שמעון כצרת ערוה לגמרי.

ג. מת ראובן ועשה שמעון מאמר

באשת ראובן ונולד לוי ומת גם שמעון

שני אחים, ראובן ושמעון נשואים שתי נשים. מת ראובן בלא בנים, אשת ראובן זקוקה לשמעון לייבום או חליצה. עשה בה שמעון מאמר, ונולד להם אח שלישי, לוי, ומת שמעון.

לדעת תנא קמא בברייתא, הדין כמו באות ב, כלומר אשת ראובן אסורה ללוי כדין אשת אחיו שלא היה בעולמו, ויוצאת בלא ייבום או חליצה.

ומשני טעמים הדין כן. (א) משום שמאמר אינו מועיל כלל להיות כייבום, ואם כן עדיין היא נחשבת אשת ראובן שלא היה בעולם עם לוי, ולכן היא אסורה ללוי. (ב) אפילו אם היה המאמר מועיל כמו ייבום, היא אסורה ללוי, כדעת חכמים האומרים, שאפילו אם ייבם שמעון ממש, ואחר כך נולד לוי, היא אסורה ללוי משום שמתחילה היתה אשת ראובן.

ואשת שמעון, מאחר שנחשבת קצת כצרת אשת ראובן, אינה מתייבמת ללוי, אבל חליצה היא צריכה.

ומכאן משמע שלדעת תנא קמא, אין המאמר מועיל כייבום, כי אם היה מועיל, אשת ראובן היתה פוטרת את אשת שמעון כמו צרת ערוה גמורה.

ולדעת רבי שמעון, יש להסתפק אם מאמר קונה קניין גמור כמו ייבום או אינו קונה כלל.

אם המאמר קונה קניין גמור כייבום, זו שהיתה אשת ראובן נחשבת עתה כאשת שמעון, ומאחר שכשנולד לוי כבר לא היתה זקוקה לייבום, אינה נאסרת על לוי מדין אשת אח שלא היה בעולמו.

שלדעת רבי שמעון אם תחילה ייבם שמעון ואחר כך נולד לוי, זו שהיתה אשת ראובן מותרת ללוי. ואם כן, כשמת שמעון, לוי מייבם אחת מהן איזו שירצה, ופוטר את חברתה.

ואם המאמר אינו קונה כלל, האחת היא אשת ראובן, ואסורה ללוי מדין אשת אח שלא היה בעולמו, והאחת היא אשת שמעון, הזקוקה ללוי לייבום או חליצה.

בקי צור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת יבמות דף יט

לע"נ מרת פנינה (פסיה) ברן ע"ה

ומאחר שאשת שמעון זקוקה ללוי בוודאי, היא מתייבמת או חולצת, ואשת ראובן פטורה ממה נפשך.

שכן אם היא נחשבת גם כאשת שמעון, נפטרת בייבום או חליצה של צרתה. ואם היא נחשבת אשת ראובן בלבד, פטורה היא מחמת עצמה בלא ייבום וחליצה.

ד. מת ראובן וייבם שמעון ומת ונולד לוי

שני אחים, ראובן ושמעון נשואים שתי נשים. מת ראובן בלא בניס, ונתייבמה אשתו לשמעון, ומת גם שמעון. ואחר כך נולד להם אח שלישי, לוי.

מאחר שלא היה לוי בעולם לא עם ראובן ולא עם שמעון, נשות שניהם אסורות לו כדין אשת אח שלא היה בעולמו, ופטורות בלא ייבום או חליצה.

ה. מת ראובן ונולד לוי ואחר כך

נתייבמה אשת ראובן לשמעון ומת.

שני אחים, ראובן ושמעון נשואים שתי נשים. מת ראובן בלא בניס, ונולד להם אח שלישי, לוי, ואחר כך נתייבמה אשת ראובן לשמעון, ומת שמעון.

מאחר שבשעה שנולד לוי, מצא את אשת ראובן זקוקה לייבום, ודחוייה ממנו משום שלא היה בעולם עם ראובן, היא אסורה לו לעולם, אף כשמת שמעון ובאה להתייבם מכח שמעון שהיה עמו בעולם.

ומאחר שזו שהיתה אשת ראובן ונתייבמה לשמעון, פטורה מלוי מהחליצה ומהייבום, גם צרתה, זו שהיתה רק אשת שמעון, פטורה כמותה מהחליצה ומהייבום.

ומבואר מהברייתא, שבדין זה לא נחלק רבי שמעון עם חכמים, והכל מודים בו, כדברי רב פפא, ולא כדברי רבי אושעיא.

ו. מת ראובן ונתייבמה אשת ראובן

לשמעון ונולד לוי ומת גם שמעון

שני אחים, ראובן ושמעון נשואים שתי נשים. מת ראובן בלא בניס, ונתייבמה אשת ראובן לשמעון, ואחר כך נולד להם אח שלישי, לוי, ואז מת שמעון.

לדעת רבי מאיר, הדין כמו באות ה, כלומר מאחר שלא היה ראובן עם לוי בעולם, זו שהיתה אשת ראובן אסורה ללוי לעולם, אף על פי שכשנולד לוי כבר נתייבמה לשמעון.

ולפיכך, כשמת שמעון, זו שהיתה אשת ראובן פטורה מלוי מייבום וחליצה, ופוטרת מייבום וחליצה גם את צרתה, זו שהיתה רק אשת שמעון.

ולדעת רבי שמעון, באופן הזה, הואיל ובשעה שנולד לוי, מצא את אשת ראובן בהיתר, שכבר נתייבמה לשמעון, ולא היתה זקוקה לייבום, אינה נאסרת על לוי.

ולפיכך, כשמת שמעון, מאחר ששתי הנשים באות לייבום מכח נישואי שמעון שהיה עם לוי בעולם, שתיהן זקוקות לו, ומייבם או חולץ לאחת מהן איזו שירצה ופוטרת צרתה.

ואין להקשות, אם כן, כמו כן יהיה הדין, שמי שנולד, ובשעת לידתו היה אחיו מאביו נשוי לאחותו מאמו, ומת אחיו, תתייבם לו אחותו מאמו, שהרי כשנולד מצאה בהיתר.

כי באמת לא מצאה בהיתר, שהרי אחותו מאמו לעולם אסורה לו. אבל אשת האח אינה אסורה לעולם, שהרי במקום יבום היא מותרת.

ודעת רבי שמעון, שכשאמרו שאשת אחיו שלא היה בעולמו אינה בכלל ההיתר, הכוונה לכך שאם באה אצלו לייבום מכח אחיו שלא היה בעולמו היא נאסרת לו. אבל כשלא נפלה אצלו לייבום מכח אחיו שלא היה בעולמו, אינה נאסרת לו.

קישור לקבלת ה"בקי צור"

בקי צור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת יבמות דף יט

לע"נ מרת פנינה (פסיה) ברן ע"ה

קידושין קונים רק מדעת האשה

בענין האשה המתקדשת לאחר גירושיה נאמר, "וְהִלְכָה וְהִיְתָה לְאִישׁ אַחֵר" (דברים כ"ד ב'), כלומר היא הלכה להיות לאיש אחר, מדעתה, אבל המקדש אשה שלא מדעתה, אינה מקודשת לו.

ייבום קונה גם בעל כרחה של האשה

בענין האשה המתייבמת נאמר "וַיִּבְמָה" (דברים כ"ה ה'), ללמד שאפילו בא עליה בעל כרחה, יש כאן ייבום.

מאמר בעל כרחה

נתבאר, שאף שמדין תורה היבמה נקנית ליבם רק בביאה, חכמים תקנו להם קידושין קודם הביאה, והם קרויים מאמר.

וקידושין אלו מועילים לענין זה, שאם עשה בה אחד האחים מאמר, מעתה תוכל להתייבם רק לו ולא לאחרים, ואם בא להוציאה אחר המאמר, לא די לה בחליצה, וצריכה גם גט.

ונחלקו חכמים האם המאמר קונה גם בעל כרחה.

לדעת רבי, כשם שהיבום קונה את היבמה אפילו בעל כרחה, כך המאמר, שהוא קידושין של יבום, קונה בעל כרחה [=מילי דיבמה ממילי דיבמה הוה ליה למילף].

ולדעת חכמים, כשם שכל קידושין אינם קונים בעל כרחה של האשה, כך המאמר, שהוא קידושין של יבום, אינו קונה בעל כרחה [=מילי דקידושין ממילי דקידושין הוה ליה למילף].

"וּלְקַחָהּ לּוֹ לְאִשָּׁה וַיִּבְמָה"

בענין מצוות יבום נאמר "וּלְקַחָהּ לּוֹ לְאִשָּׁה וַיִּבְמָה" (דברים כ"ה ה'). ומתוך כך שנאמר "וַיִּבְמָה", משמע שגם אחר הייבום, עדיין היא נקראת יבמה כבתחילה. ומתוך כך שנאמר "וּלְקַחָהּ לּוֹ לְאִשָּׁה", משמע שנעשית אשתו של ייבם לכל דבר.

ואמרו, שהכתוב "וּלְקַחָהּ לּוֹ לְאִשָּׁה" בא ללמד, שמאחר שייבמה נעשית כאשתו לכל דבר, ומעתה אם בא להוציאה מוציאה בגט ולא בחליצה, ואם אחר הגט רוצה להחזירה, מחזירה, ככל מי שמגרש את אשתו. ואין אומרים, מאחר שכבר קיים בה מצוות חליצה, מעתה חזרה להיאסר עליו כדין אשת אח.

והכתוב "וַיִּבְמָה" בא ללמד, שאף לאחר שנתייבמה נקראת על שם היבום, שאם לאחר היבום נולד ליבם אח שלא היה בעולם עם האח הראשון שמת, אף על פי שכשנולד האחרון מצאה בהיתר, שכבר נתייבמה, מכל מקום אסורה לאחרון מחמת היותה תחילה אשת אחיו שלא היה בעולמו. כדעת חכמים, האוסרים את אשת האח שלא היה בעולם, גם כשתחילה ייבם שמעון את אשת ראובן, ואחר כך נולד לוי.

דף כ

ואין לומר להיפך, שהכתוב "וּלְקַחָהּ לּוֹ לְאִשָּׁה" בא ללמד, שמאחר שיבמה, נעשית כאשת היבם בלבד, ואם מת גם הוא, מתייבמת לאח שנולד אחר מות הראשון. והכתוב "וַיִּבְמָה" מלמד, שגם לאחר שנתייבמה אינה אשת הראשון לגמרי, אלא יבמתו היא, ויוצאת בחליצה.

כי מסתבר לדרוש היתר במקום היתר ואיסור במקום איסור [=מסתברא שדי היתירא אהיתירא ושדי איסורא איסורא].

כלומר, הכתוב "וּלְקַחָהּ לּוֹ לְאִשָּׁה" המלמד היתר, ידרש על זו שנתייבמה, והותרה לו. והכתוב "וַיִּבְמָה" המלמד איסור, ידרש על דבר איסור, כגון על אשת אחיו שלא היה בעולמו.